

Er USA et imperium?

af Uffe Østergård

Denne artikel blev bragt i *Information* den 16. september 2002

I 60'erne og 70'erne blev det noget af en selvfølge for verdens venstreorienterede at omtale USA som et imperium. Det var ikke venligt ment, tværtimod. Det nye er at det i løbet af det sidste års tid er blevet mode i højreorienterede amerikanske tænketanke at benytte den samme betegnelse. Denne gang positivt ment, sådan at forstå at USA i kraft af sin position som den eneste tilbageblevne militære supermagt har et ansvar for at opretholde verdens orden, Pax Americana. At denne verdensorden er stærkt fordelagtig for USAs økonomi og energi(over)forbrug er en anden sag som ikke uddybed unødigt. USA kan sætte sin vilje igennem, også overfor sine allierede, og bør derfor gøre det, synes ræsonnementet at lyde.

Der er altså i øjeblikket en tendens til at benytte ordet imperium positivt. Det var ikke hvad den pakistanske trotskist, Tariq Ali, mente i interviewet her i avisen 6. september med udtalelsen: "mange af Bush-støtterne sammenligner nu deres rige med det romerske kejserrige." Hovedforskellen mellem USA og Rom er ifgl. Ali at amerikanerne i forventer at blive elsket når de handler i overensstemmelse med deres egne interesser, mens romerne ikke led af tilsvarende naivitet. Det er formentlig en rigtig tanke. Men i al den berettigede kritik af USA skal vi ikke glemme alle de gode ting der også er kommet fra USA, inspirationer som meget få af dette blads læsere ville undvære: film, tv, egalitært demokrati, kvindefrigørelse, redning fra nazismen, teenage-kultur og ungdomsoprør for blot at nævne nogle. Mere omstridte er selvfølgelig atombomben og redningen fra kommunismen.

Det er bare svært at få det ene uden det andet. Det er lige nøjagtigt den Europæiske Unions dilemma i dag. EU står helt bestemt for en anden model for indretning af samfundet internt og en anden omgangsform i det internationale samfund. Samtidig med denne politiske modsætning er vi europæere følelsesmæssigt tilknyttet USA i en grad så mange taler om eksistensen af én vestlig civilisation. Det er efter min mening upræcist, men givet er at vi har meget til fælles samtidig med at Europa er afhængigt af USAs militære styrke.

Det er imidlertid ikke dette europæiske dilemma der er mit anliggende her. Det er derimod de mere eller mindre ubevidste bibetydninger vi lægger i betegnelsen imperium. I almindelig tale leder imperium tanken hen på imperialismen i det 19. og 20. århundrede snarere end det

romerske og andre historiske imperier. Imperialismen blev grundigt analyseret af den britiske økonom J.A. Hobson i 1902. Dette værk var den empiriske base for Lenins indflydelsesrige pamflet om "Imperialismen som kapitalismens højeste stadi" fra 1917, der blev dogme i Sovjetunionen såvel som blandt nymarkxister i 1960'erne. Samtidig må man dog huske på at USA udkæmpede to verdenskrige for at afskaffe Europas koloniriger. Resultatet blev dog etableringen af et nyt, mere uformelt amerikansk imperium, de sidste tyve år ofte omtalt som globalisering. Politisk blev det efter murens fald og sejren over Irak i 1991 af den første præsident Bush kaldt "a new global order". Og nu efter den tilsyneladende lette sejr over Afghanistan af nogle af hans søns rådgivere åbenlyst omtalt som USAs imperium.

Amerikanerne har selv bidraget til at give ordet en odiøs klang ved at tale om Sovjetunionen som "the evil empire" (Ronald Reagan). Men spørgsmålet er om det egentligt er retfærdigt, hvis vi betragter de historiske imperier nærmere. Kun ud fra normen om at den eneste rigtige ramme for samfundet er en homogen nationalstat fremtræder imperier som undertrykkende. I virkeligheden var den romerske fred, Pax Romana, formantlig langt bedre for de fleste almindelige mennesker end perioderne før og efter. Ofte fremhæves romernes brutale undertrykkelse af jøderne i det første århundrede af vores tidsregning, den undertrykkelse der ledte til ødelæggelsen af Jerusalem og spredningen af jøderne i diasporaen.

Men det var faktisk en undtagelse. Erobringer var altid brutale, dengang som i dag. Men ellers styrede romerne i høj grad indirekte, ved eksemplets magt og ved at kooptere lokale eliter ind i det romerske system som borgere med fulde politiske rettigheder. Det skete ikke af godhed, men af svaghed. Trods anlæg af vidtstrakte veje og beherskelsen af Middelhavet var det ikke muligt for romerne permanent at holde de mange forskellige folkeslag ned med rå magt. Herredømmet kunne kun udøves når de gjorde det selv. En forudsætning for det var at indbyggerne levede i bysamfund. Det gjorde kelterne i Gaillien og Britannien og derfor kunne de romaniseres. Germanerne derimod gjorde ikke og lod sig derfor ikke inddrage i Romerriget som andet end lejesoldater.

Den romerske undertrykkelse af jøderne var undtagelsen der bekræfter reglen. Jøderne nægtede at anerkende de romerske guder, den romerske civile religion som man et moderne udtryk kan kalde de guddomlleige kejsere. Forskellen på de religiøst fanatiske jøder og de jøder der blev kristne var at jøderne ikke ville "give kejserens hvad kejserens er" for i fred at kunne "give Gud hvad Guds er". Det var netop kompromis

beredvilligheden hos de kristne der gjorde at denne minoritetsreligion i det 4. århundrede ved et dristigt eksperiment blev ophøjet til romersk statsreligion.

Det romerske imperium på sit højdepunkt er blevet lignet ved en appelsin, dvs. en hård skal ved grænserne (limes) beskyttet af legionerne uden om et indholdt af blødt, fredeligt og civilt kød. Næsten alle rigets indtægter gik til to formål: hoffet i hovedstaden Rom og legionerne ved rigets grænser. Det var ikke en paradistilstand, men for mange almindelige mennesker nok så gunstig og tolerant en situation som nationalstaternes krigeriske fanatisme. Ikke for ingenting var det 20. århundrede det blodigste og mest fanatiske af alle i menneskehedens historie. Demokrati og nationalisme er smukke idéer, men har ofte ført blodige udrensninger, krige og folkemord med sig før den tilstræbte enhed af folk, stat og nation indfandt sig.

Så måske skal vi ikke være så betænkelige ved at en positiv betydning af ordet imperium er ved at snige sig ind i det politiske sprog. Problemet er blot om USA vil bygge på traditionen fra de fredelige og relativt magtesløse agrare imperier i fortiden eller om det vil lykkes landet at kombinere det værste fra imperiets ryggesløshed med nationalstatstens selvished og undertrykkelse af andre. Det finder vi ud af i løbet af det 21. århundrede.

Litteratur

Uffe Østergaard, "The Return of Empires?", in Birthe Hansen (ed.), *European Security – 2000*, Copenhagen Political Studies Press 1995, 135-171

Ole Wæver, "Imperial metaphors: Emerging European Analogies to Pre-Nation-State Imperial Systems", in Ola Tunander, Pavel Baev and V.I. Einagel (eds.), *Geopolitics in Post-Wall Europe. Security, Territory and Identity*, London: Sage Publications 1997, 59- 93

Uffe Østergaard, "Nation-States and Empires in the Current Process of European Change", in Ola Tunander, Pavel Baev and V.I. Einagel (eds.), *Geopolitics in Post-Wall Europe. Security, Territory and Identity*, London: Sage Publications 1997, 94-119